

HOEGAARDEN

PERIODIEKE UITGAVE

HEEMKUNDIGE KRING

REDAKTIE:

MAURICE DODION

TIENSESTEENWEG, 19, ZITTAART-LUMMEN

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER:

PIERRE ROTTY

STOOPKENSSTRAAT, 83, HOEGAARDEN

1e JAARGANG - NUMMER 2

AUGUSTUS-SEPTEMBER 1965.

De ballon stijgt en wij varen !

Het museum lokt bezoekers en krijgt stilaan zijn vorm. De bezoekers van kort en ver spreken alleen van zo vlug mogelijk weer te keren.

De heemkundige kringt werft zijn leden. Wij zijn aan de honderd ! Wie verwachtte dat sukses ? Eenieder die houdt van zijn dorp, zijn streek, zijn heimat, zijn heem en de mensen van hier kent. Velen wachten op ons bezoek en nadere uitleg. Denkt eraan dat wij doorwerken, maar slechts beperkte mensen zijn.

Er is maar één mogelijkheid om ons te steunen en dat is meewerken, hetzij finantieel, hetzij materieel.

Wij rekenen op alle Hoegaardiërs zonder onderscheid en tot nu toe niet tevergeefs. Dank ervoor.

De Redaktie.

HOEGAARDEN : scholen vroeger en nu

I. Scholen van vroeger

Ja, vroeger. Want sedert onheuglijke tijden was in Hoegaarden een dorpsschool. Het was een gemeenteschool, een school door het gemeentebestuur zelf in standgehouden. Reeds in de 15de eeuw was deze dorpsschool in voege. Want in de dorpsrekeningen van deze eeuw was er al spraak van de school en de leerkrachten. De school was gelegen achter het oude kerkhof op de plaats, waar later de gemeentelijke kleuterschool werd ondergebracht. Het was natuurlijk geen gewone, moderne school van nu en de leerkrachten waren geen onderwijzers uit een normaalschool. De dorpsschool was opgericht in een mufte, karig verlichte plaats, slecht verlicht met in 't midden een stuk kachel. Er stonden enkele banken van een halve meter hoog, terwijl aan de muur een zwart bord en een kruisbeeld hingen. Zeer dikwijls gaf de koster er les. Het kon ook de orgelist, of een kapelaan, of een geestelijke zijn. Wij vinden als lesgevers : Jan Van Volsem, kapelaan, rond 1677 ; Aert Bormans tot 1693 ; Petrus Reloux, koster-lesgever rond 1706 en Gaspar De Greve, orgelist-lesgever rond 1711. Dat waren toen heel voorname heren in onze gemeente. Want een wel-opgevoed en geletterd man was vroeger een heel personage. Vooral leerdefinitief te worden aangesteld, moesten deze lesgevers enkele maanden stage gedaan hebben en dan pas werd hun aanstelling definitief bekrachtigd.

De lessen in deze dorpsschool werden gegeven van 7 u tot 11 u 's morgens en van 1 u tot 4 u 's namiddags. Donderdagnamiddag hadden de leerlingen vrijaf. Maar elke dag, elke zondag en elke heiligedag moesten lesgever en leerlingen de mis in de kerk bijwonen. Het schooljaar liep van Allerheiligen tot Pasen, want in de zomer moesten de kinderen op het veld werken. De lessen bestonden hoofdzakelijk uit godsdienst, hoofdrekenen, oplossen van vraagstukken uit het dagelijks leven, lezen van akten en pachtbrieven, kunstschrijven, brieven opstellen en allerlei andere dingen van nuttig gebruik. Hier een voorbeeld van vraagstuk uit die tijd.

"In een boomgaard staan 217 bomen, elke boom heeft 32 takken, op elke tak staan 3 nesten, in elke nest wonen 2 mussen, elke mus heeft 8 jongen, elk jong legt 7 eieren. Hoeveel eieren zijn er in de boomgaard?"

Het onderwijs in de dorpsschool was niet kosteloos. Daarom was het vooral een school voor de rijke kinderen van onze gemeente. Nochtans moest in dezelfde school gratis onderricht gegeven worden aan de arme meisjes en jongens. Arme kinderen waren zelden in de dorpsschool te zien. Zij waren immers vanaf hun prille jeugd verplicht mee te werken met vader en moeder op het veld of in de boerderij. Zo bleven deze meisjes en jongens ongeletterd voor het hele leven. Diepe tragedie in een schrijnende armoede! Dat was vroeger de dorpsschool van onze gemeente!

Later en vooral in de 2de helft van de 19de eeuw ontstonden minime, private dag- en avondscholen in Hoegaarden. Arme pogingen van enige idealisten, die hun medeburgers uit de duisternis van de onwetendheid wilden tillen en die verder zagen dan het leven van elke dag. Zo werden in de Vroentestraat en de Kloosterstraat een paar van deze scholen opgericht. In de Vroentestraat, rechtover de kloostervijver, was een zeer klein huis op de rechteroever van de Nermbeek. Op dezelfde plaats liet nu M. Louis Kockelkoren een mooi huis bouwen. In dat huisje woonde een jonkman, een biervoerder van de brouwerij Tomsin. Deze jonkman was een verstandig man, want hij kon lezen, rekenen en schrijven. Maar op zekere dag kwam een zware ton Hoegaards bier op de beide benen van de man terecht en hij was gebrekkig voor het hele leven. De man sukkelde langs de straat en van toen noemden de mensen hem "Schevan Zander". De oudste Hoegaardiers van nu zullen zich nog deze man wel herinneren. Onze jonkman moest verder zijn kost verdienen. Hij was verstandig en opende een dagschool in zijn pover huisje. De jongens zaten op de vloer en vooral in de winter waren zij talrijk. Voor enkele centen per week trachtte de man deze jongens wat te leren lezen, rekenen en schrijven.

Grotere jongens, die al lang meewerkten met vader, gingen 's avonds nog eens proberen iets te leren in de avondschool. Deze avond-

4.

school was ingericht in de Kloosterstraat, in het oude huis van "Sus Moun". Nu woont M. Slawisky daar.

Zo was er nog een dagschool op de Gemeenteplaats, in het huis van M. Herinckx, gelegen tussen de woningen van M. Lories en M. Bertrand. Het was toen een huis met twee hoge zijtrappen in steen. Vroeger gingen de jongelingen na de hoogmis daar kaartspelen.

Nog een paar dagscholen, maar nu voor meisjes alleen, werden geopend op de Houtmarkt en in de Gasthuisstraat. Rechtover het herehuis van M. Clement Dumont was op de hoek naar de kant van de Walenstraat een klein huis met twee stenen trappen. Daar gingen onze meisjes wat leren om later gelukkiger te zijn in hun leven van elke dag.

Maar een rijke jonkvrouw wilde niet achterblijven en opende ook een dagschool voor meisjes, maar weer in een armzalig huisje, het enige toen, dat gelegen was tussen de herewoning van M. Alexander Vandermolen en de Sint-Elooiakapel in de Gasthuisstraat. Dat waren vroeger de scholen van Hoegaarden !

II. Scholen van nu

Nu hebben wij in Hoegaarden sedert tientallen jaren echte scholen met echte leerkrachten. Op de gemeenteraadszitting van 21 december 1879, is burgemeester Leopold Lodewijckx, vader van dr. Emile Lodewijckx en dr. Jules Lodewijckx, opgekomen met een voorstel om nieuwe gemeentescholen op te richten. Dit voorstel werd gunstig onthaald, maar het zou nog enkele aanlopen voor het plan ten uitvoer werd gebracht. In 1882, werd een eerste ontwerp klaargemaakt, in 1883 een tweede en in 1884 werden de werken aanbesteed. Ferdinand Etienne van Héவில்ors was de aannemer. De nieuwe gemeentescholen werden gebouwd in de Doelstraat en geopend in 1886. Daar lag een groot stuk braakland, gebruikt door houthandelaar M. Vandermolen, om tientallen van zijn uitgehakte bomen een tijd te laten liggen. De nieuwe gemeentescholen zijn nog altijd gemakkelijk te herkennen aan hun frans-talige opschriften. Vroeger hadden wij rechts de jongensschool,

want in de voorgevel zien wij "Garçons" en links was de meisjes-school. De meisjesschool en de jongensschool bestonden elk uit 2 klassen. Maar later verhuisden de jongens naar de meisjesschool, want daar was plaats om een paar klassen bij te bouwen en het grote aantal leerlingen onderdak te verschaffen.

Heel in het begin der 19de eeuw werd door E.H. H. Delfosse uit Henegouwen het ledige klooster van Hoegaarden overgenomen van de 4 verjaagde paters : Vanpolfliet, Coenegros, Vanroelaert en Janssens, die het na de Franse revolutie hadden teruggekocht met de hoop er hun kloostergemeenschap eens opnieuw in op te richten. In 1820 richtte E.H. J. Delfosse een pensionaat voor juffrouwen en een meisjesschool in het klooster op onder de leiding van een kloostergemeenschap voor zusters. De meisjesschool was ondergebracht in de boerderij van het klooster en de ingang was in de Vroentestraat. Beide scholen, niet meer in dezelfde gebouwen, bestaan nu nog altijd, zelfs een normaalschool en een paar middelbare scholen zijn er bijgekomen.

Maar in september 1900 werd in onze gemeente een nieuwe school gesticht op de Tiensostraat door pastoor Van Gucht en E.H. Van Stappen, toenmalige directeur van het klooster. Het was de Broederschool. Vijf broeders van O.L. Vrouw van Oostakker kwamen toen, onder leiding van Eerw. Broeder Robertus het onderwijs op zich nemen. In september 1920 zijn de broeders uit Hoegaarden vertrokken en werd de school aan gewone leerkrachten toevertrouwd. Dat zijn nu de scholen van Hoegaarden !

G. VANDERMOLEN

Hot boekje van de Konservator

Hoegaardiers, uw museum is reeds twee maanden open. Wij telden reeds meer dan 700 bezoekers. Veel mensen komen terug op een kalme bezoeckdag om nadere uitleg te krijgen over de diepere zin en de betekenis van sommige tentoongestelde voorwerpen. Zulk bezoek duurt volle 2 uren.

Hoegaardiers, dit klein museum werd voor u ingericht en meer speciaal voor de jongeren. Herlees eens het artikel in het eerste nummer van dit tijdschrift. De opvoedende strokking en de didactische richting zullen u meer begrijpelijk worden.

SPECIALE VERMELDING :

Marc Neyns bracht ons een eenvoudig kruikje waarin wij vroeger onze lamppetroleum gingen kopen. De jongen redde dit schijnbaar nutteloos en waardeloos voorwerp uit de "vuilbak". Nu prijkt het kruikje achter glas in uw museum. Tussen een reeks petroleumlampen, leert het daar aan onze kinderen hoe het met de verlichting gesteld was tot 1923. Want toen werd te Hoegaarden de elektrische verlichting geplaatst. Een speciaal nummer over de verlichting te Hoegaarden komt wel.

Théo Stockmans bracht een oud gebedenboek van 1622. Deze jongen redde dit boek van de vernieling. Hij vond het in een hoop afval, bestemd voor de vuilnisbelt. Aan een paar artikels uit dit boek kan men nagaan welke levensgewoonten onze voorouders hadden. Dit boek zal later in de archiefkamer voor inzage beschikbaar zijn.

ONZE AANWINSTEN :

1. Een tafel met 3 toesteltetjes om nestels te trekken uit leder.
2. Een strosnijder. (Wij sliepen niet altijd op springveren matrassen)
3. Een hakmes in de klompenmakerij.
4. Een Duitse pinhelm, sporen, bajonet enz.
5. Een uurwerk 1914-1918 Yser, met gouden naamletters Albert-Elisabeth en met de koningskroon.
6. 2 Kerven waarmee grootmoeder winkelen ging.
7. 3. Oude teilen om melk te ontsen, boterkroeg met stamper en korf om met de boter naar de markt te gaan.

8. Een fonograaf uit de jaren 1930.
9. Twee fietslampen met acetyleneegas. (carbuur)
10. Nog enkele mooie oude pinten.
11. Een originele bezen en een zweep met gedraaide steel (beiden nog nieuw).
12. Een schilderstuk van de Gemeentplaats uit de jaren 1933.
13. En nog talrijke kleine voorwerpen.

Het staat vast dat het museum stilaan begrepen wordt. Het moeten altijd geen voorwerpen van waarde zijn, maar wel voorwerpen, die getuigenis afleggen van de levenswijze, de gewoonten, de toestanden en de middelen van vroeger. Des te gemakkelijker kan de bezoeker het verschil van de vooruitgang voelen. Hij zal zich meer tevreden en gelukkiger voelen als hij het museum verlaat, omdat hij weet dat hij het nu beter heeft.

WAT UIT HET MUSEUM VERDWEEN :

De standen van de lucht- en van de zeemacht.

De stand van Haïti.

Hare excellentie, Mevrouw de ambassadrice van Haïti bracht een persoonlijk bezoek aan het museum na een korte en eenvoudige ontvangst op het gemeentehuis.

WAT WIJ ZOEKEN :

1. Verschillende modellen lampen. (ver-, olie-, petroleumlampen, carbuurlampen van 1914-1918, en alles wat met verlichting betrekking had. Wie iets weet over de verlichting vroeger te Hoegaarden, mag het ons komen vertellen.
2. Een kegelspel, want dit werd veel te Hoegaarden gespeeld.
3. Een grote fles met etiket "HIRSCH-PILS".
4. Verder alle dingen uit de vervlogen tijd van het Hoegaardse bier. (reklames, vlagjes, pinten, een vat met houten repen, enz., enz....)
5. Oude herinneringen en overleveringen om ons te vertellen over de eerste suikerfabriek te Hoegaarden in de Fabrieksstraat. Alles is welkom.

6. Hetzelfde over de steengroeve te Overlaar.
7. Moest u oude boeken of "pampieren" hebben, laat één van onze specialisten ze eens doorsnuffelen bij u thuis. Zo kan er misschien iets belangrijk ontdekt worden.
8. En verder vragen wij net klem : werp niets lichtzinnig weg en verkoop ook niets. Dan is het voor altijd verloren.

Help ons zo om onze moeilijke taak uit te bouwen tot een geheel, waar iedereen kan aan meedoen en bestemd voor gans Hoegaarden.

Wij zoeken ook een paar mensen, die goed kunnen spreken, en die tot gids in het museum zouden opgeleid worden. Dit is van groot belang.

DE MUSEUMGIDS :

Telkens zal hier één en ander over het museum verschijnen. Het begint nu met een algemeen overzicht van de zaal der oude en verdwenen ambachten.

Op de vensters prijken twee wapenschilden, heraldiek juist.

- a. Rechts staat het volledig wapenschild van Hoegaarden, met bisschopshood, koorden, knopen en het schild. De kleuren zijn juist.

Dit wapenschild is daar, omdat het museum onder de hoede staat van de Heemkundige Kring, onder de bescherming van het Gemeentebestuur en omdat het ingericht werd voor alle Hoegaardiers.

- b. Links zien wij het wapenschild, postuum toegekend aan de Gulden Leliedeken, Julien Van Nerum. Het museum draag zijn naam.

Het is het volledig wapenschild van de enigste familie-gilde in ons land : de Gulden Lelie van Hoegaarden. Maar er werden twee armen aan toegevoegd met de eigenaardige messen in halve cirkelvorm en eigen aan het oude ambacht van de zadelmakerij.